

Сімдесят троє Джеймсів

Рейчел народилася в долині Піонерів на заході Массачусетсу. Ця долина була відома як регіон П'яти коледжів: Амгерсту, Гемпширу, Маунт-Голіоку, Сміту та Массачусетського університету, — і там працювали дві тисячі викладачів, які навчали двадцять п'ять тисяч студентів. Рейчел виросла у світі кав'ярень, мініготелів, просторих общинних земель і дощатих будинків із верандами по всьому периметру й затхлими горищами. Восени щедро падало листя, захарашуючи вулиці, сиплючись на тротуари й забиваючи прогалини в огорожах. Узимку сніг інколи огортав долину такою глибокою тишею, що вона сама по собі ставала звуком. У липні та серпні листоноша їздив на велосипеді зі дзвоником на кермі, а ще приїздили туристи, яких цікавили літній театр і полювання на антикваріат.

Її батька звали Джеймс. Більше вона не знала про нього майже нічого. Їй пригадувалося, що волосся він мав хвилясте й темне, а всміхався несподівано й невпевнено. Він щонайменше двічі водив її на майданчик із темно-зеленою гіркою, над яким так низько нависали беркширські хмари, що йому доводилося стирати з гойдалки осілу на ній вологу, перш ніж садовити туди доньку. Під час однієї з цих поїздок він розсмішив її, та як, вона згадати не могла.

Джеймс працював викладачем в одному з коледжів. Вона гадки не мала, у якому та ким він був: ад'юнктом,

асистент-професором чи доцентом на шляху до безстрокового контракту. Вона навіть не знала, чи викладав він у котромусь із П'яти коледжів. Він міг працювати в Беркширі чи Спрінгфілдському технічному муніципальному коледжі, Грінфілдському муніципальному коледжі чи Вестфілдському державному університеті або ж у будь-якому з десятка інших вишів і дворічних коледжів регіону.

Її мати, коли Джеймс їх покинув, викладала в Маунт-Голіоку. Рейчел тоді було майже три роки, і вона ніколи не могла сказати напевне, бачила вона на власні очі, як її батько того дня вийшов із дому, чи просто уявляла це, щоб залікувати рану, якої завдало його зникнення. Вона чула, як із-за стіни маленького будиночка на Вестбрук-роуд, що його вони винаймали того року, долинав голос її матері: «Чуєш? Вийдеш за ті двері — і я тебе викреслю». Невдовзі після того по сходах іззаду загупала важка валіза, а тоді різко зачинилася скриня. У невеличкій автівці з хрипом і свистом ожив холодний мотор, тоді по зимовому листі й замерзлому болоті захрускотіли шини, а далі... тиша.

Можливо, її матері не вірилося, що він справді піде. Можливо, коли він пішов, вона запевнила себе, що він повернеться. Коли ж він не повернувся, її розпука перетворилася на ненависть, а її ненависть стала бездонною.

— Він пішов, — сказала вона, коли Рейчел років у п'ять почала докучати їй запитаннями про те, де він. — Він не хоче мати з нами нічого спільного. І це не страшно, сонечку, бо він не конче має нас визначати. — Вона стала на коліна перед Рейчел і заправила їй за вухо волосинку, що вибилася із зачіски. — І віднині не говоримо більше про нього. Згода?

Та Рейчел, звичайно, говорила й питала про нього. Спершу це дратувало її матір: у її очах відображався несамовитий, панічний жах, від якого в неї роздувалися ніздрі. Та врешті на зміну цьому панічному жаху прийшла дивна, малесенька усмішка. Така малесенька, що її й усмішкою важко було назвати: у неї просто злегка підіймався правий бік

вуст, і це чомусь видавалося самовдоволенням, гірким і водночас переможним.

Лише багато років по тому Рейчел зрозуміє: ця усмішка з'явилася тоді, коли її мати вирішила (свідомо чи несвідомо, вона так і не дізнається) зробити особу її батька головним полем бою у війні, що задавала тон усій юності Рейчел.

Мати обіцяла Рейчел назвати Джеймсове прізвище того дня, коли їй виповниться шістнадцять, за умови що дівчина продемонструє зрілість, яка вказуватиме на її здатність це витримати. Та того літа, перед самим своїм шістнадцятиріччям, Рейчел заарештували у краденій автівці разом із Джеродом Маршаллом, з яким вона пообіцяла матері більше не зустрічатися. Наступною призначеною датою став її випуск зі старшої школи, та їй пощастило, що вона взагалі змогла випуститися, вскочивши того року в халепу через екстази на напівофіційній шкільній вечірці. От як вона піде до коледжу — спершу до муніципального, щоб підвищити оцінки, а тоді до «справжнього», — сказала її мати, тоді вона, може, і скаже.

Вони постійно через це сперечалися. Рейчел волала, ламала речі, а усмішка її матері невпинно холонула й меншала. Мати не раз питала Рейчел: «Нащо?»

«Нащо тобі це знати? Нащо тобі зустрічатися з незнайомцем, який ніколи не вкладався у твоє життя чи твою фінансову безпеку? Може, перш ніж піти у світ шукати людину, яка не може відповісти на жодне запитання та принести тобі спокій, варто подумати, що в тобі самій є такого, що робить тебе такою нещасною?»

«Таж він — мій батько!» — не раз кричала Рейчел.

«Він — не твій батько, — казала її мати елебно-співчутливим тоном. — Він — мій донор сперми».

Так вона висловилася наприкінці однієї з найжахливіших їхніх сварок, Чорнобильської катастрофи у світі суперечок між матерями й доньками. Рейчел, здавшись, сповзла по стіні вітальні й прошепотіла: «Ти мене вбиваєш».

«Я тебе захищаю», — сказала її мати.

Рейчел підвела погляд і з жахом зрозуміла, що її мати в це вірить. А ще, що було значно гірше, визначає себе через це переконання.

Коли Рейчел навчалася на третьому курсі в Бостоні й сиділа на «Вступі до британського літературознавства від 1550 року», її мати поїхала на червоне світло в Нортгемптоні і в бік її «сааба» врізалась автоцистерна, що їхала на максимальній дозволений швидкості. Спершу були побоювання, що в ході цієї аварії було пробито корпус автоцистерни, та цього, як виявилось, не сталося. Отож вогнеборцям і рятувальникам, які приїхали аж із Пітсфілда, стало легше на душі: автоцистерну щойно наповнили по вінця, а те перехрестя було розташоване в густозаселеному районі неподалік будинку для людей похилого віку і підготовчої школи на цокольному поверсі.

Водій автоцистерни відбувся легким шоком і розривом зв'язки у правому коліні. Елізабет Чайлдс, славетна колись письменниця, померла відразу після зіткнення. Хоча її слава по всій країні вже давно згасла, та на місцевому рівні її зоря досі яскраво горіла. І «Беркшир ігл», і «Дейлі Гемпшир газетт» розмістили її некролог на другій шпальті першої сторінки, а на похорон прийшло чимало людей, проте на поминальному обіді в її будинку опісля відвідувачів уже було не так багато. Більшу частину заготовленої для гостини їжі Рейчел зрештою пожертвувала місцевому притулку для безхатьків. Вона поспілкувалася з кількома материними друзями — здебільшого жінками та одним чоловіком, Джайлзом Еллісоном, який викладав політологію в Амгерсті та, як уже давно підозрювала Рейчел, часом був коханцем її матері. Вона здогадувалася, що її припущення правильне, із того, як жінки приділяли Джайлзові особливу увагу та як мало він говорив. Він, зазвичай говіркий, знов і знов розмикав губи, неначе бажаючи заговорити, але тоді передумував. Він оглядав будинок так, неначе впивався ним, неначе його опорядження було йому знайоме й колись його втішало. Нена-

че воно було всім, що залишилося від Елізабет, а він осмислював те, що більше ніколи не побачить ні цього опорядження, ні її. Він стояв дощовою квітневою днини на тлі вікна зали, що виходило на Олд-Мілл-лейн, і Рейчел відчула, як їй стає страшенно шкода Джайлза Еллісона, який раптом постарів, наблизившись до пенсії і нікчемності. Він сподівався, що пройде цю ініціацію разом з ущипливою левицею, та тепер проходитиме її сам. Сумнівно, що він знайде таку ж розумну й запальну партнерку, як Елізабет Чайлдс.

Вона ж відзначалася своєю рідною нав'язливою, в'їдливою осяйністю. Вона не входила до приміщень, а влітала. Не зверталася до друзів і колег, а збирала їх навколо себе. Вона ніколи не дримала, рідко здавалася втомленою, і ніхто не міг пригадати, щоб вона бодай раз хворіла. Коли Елізабет Чайлдс виходила з приміщення, це відчували навіть ті, хто приходив після того. Коли Елізабет Чайлдс покинула світ, це сприймалося так само.

Рейчел із подивом усвідомила, яка неготова вона була до втрати матері. Її мати була багато ким, і здебільшого донька не вважала це чимось добрим, але вона завжди була однозначно *присутня*. А тепер вона однозначно — і просто жадливо — зникла.

Та все ж давнє запитання нікуди не поділось. А зі смертю матері Рейчел позбулася можливості легко дізнатися відповідь на нього. Може, Елізабет і не бажала надавати цю відповідь, але вона, поза сумнівом, її знала. Тепер її, можливо, не знав ніхто.

Хай як добре Джайлз, її друзі, агент, видавець і редактор знали Елізабет Чайлдс (а всі вони, схоже, знали її в іпостасі, що мала невеликі, проте вкрай важливі відмінності від тієї жінки, яку знала Рейчел), ніхто з них не знав її довше, ніж Рейчел жила на світі.

— Якби ж то я знала щось про Джеймса, — сказала якось, звертаючись до Рейчел, Енн Марі Мак-Каррон, найдавніша подруга Елізабет у цій місцевості, коли вони достатньо напилися, щоб Рейчел порушила тему свого батька, —

та вперше пішла кудись із твоєю матір'ю вже за кілька місяців після того, як вони порвали. Пам'ятаю, що він викладав у Коннектикуті.

— У Коннектикуті?

Вони сиділи на зашкленій веранді позаду будинку за якихось двадцять дві милі строго на північ від кордону штату Коннектикут, а Рейчел чомусь іще ніколи не спадало на думку, що її батько цілком міг викладати не в котромусь із П'яти коледжів чи п'ятнадцяти інших коледжів із масачусетського боку Беркширів, а всього за пів години дороги на південь, у Коннектикуті.

— У Гартфордському університеті? — спитала вона в Енн Марі.

Енн Марі одночасно скривила губи й наморщила носа.

— Не знаю. Може, й так. — Обняла її однією рукою. — Шкода, що я нічим не можу допомогти. І хотіла б, щоб ти махнула на це рукою.

— Чому? — мовила Рейчел (це вічне «чому?», як вона подумки називала це запитання). — Він що, був аж такий жахливий?

— Я ніколи не чула, що він жахливий, — відповіла Енн Марі трохи шепеляво та з сумною міною. Визирнувши крізь ширму на туман кольору каменю серед сірих пагорбів, вона заговорила з непохитною категоричністю. — Сонечку, я тільки чула, що він пішов далі.

У заповіті мати відписала все їй. Вийшло менше, ніж Рейчел сподівалася б, але більше, ніж вона потребувала у двадцять один рік. Живучи ощадливо та розважливо вкладаючи гроші, вона цілком могла прожити на свою спадщину десять років.

У замкненій шухляді в матириному кабінеті вона знайшла два її випускні альбоми — зі старшої школи Норт-Адамс і зі Сміт-коледжу. Магістерський і докторський ступінь вона здобула в університеті Джонса Гопкінса («Господи, у двадцять дев'ять років», — усвідомила Рейчел), та про це свідчили лише дипломи, що висіли в рамках на стіні біля ка-

міна. Вона тричі переглянула ті альбоми, щоразу змушуючи себе гортати із черепашачою швидкістю. Загалом вона знайшла чотири знімки матері: два офіційні, два в компанії. В альбомі Сміт-коледжу Рейчел не знайшла жодного студента на ім'я Джеймс, бо то був виш тільки для дівчат, зате відшукала двох викладачів — щоправда, жоден із них не мав потрібного віку та чорного волосся. В альбомі старшої школи Норт-Адамс вона знайшла шістьох хлопців на ім'я Джеймс, і бути ним могли двоє з них: Джеймс Мак-Гвайр і Джеймс Квінлан. Просидівши пів години за комп'ютером у бібліотеці Саут-Гадлі, вона пересвідчилася в тому, що Джеймса Мак-Гвайра з Норт-Адамса ще в студентські роки паралізувало після нещасного випадку під час рафтингу, а Джеймс Квінлан вивчав управління бізнесом у Вейк-Форестському університеті й рідко виїздив за межі Північної Кароліни, де створив успішну мережу магазинів тикових меблів.

Улітку перед продажем будинку Рейчел завітала до «Беркшир Сек'юріті Ессошіейтс» і зустрілася з Браяном Делакруа, приватним детективом. Він був усього на кілька років старший за неї і тримався з витонченою легкістю бігуна підтюпцем. Зустрілися вони в його офісі на другому поверсі у промисловому парку в Чикопі. То був не кабінет, а справжня коробка для взуття: тільки Браян, письмовий стіл, два комп'ютери та ряд картотечних шафок. Коли Рейчел спитала, де згадані в назві фірми «партнери»¹, Браян пояснив, що той партнер — він. Головна контора була розташована у Вустері. Його контору-супутник створено за франшизою, і він лише починає працювати. Браян запропонував їй звернутися до більш досвідченого детектива, та дівчині дуже не хотілося лізти назад у машину й перти аж до Вустера, тож вона ризикнула й розповіла, чому прийшла. Браян поставив кілька запитань, пишучи у жовтому блокноті й зазираючи їй у вічі досить часто, щоб вона помітила в його погляді

¹ Associates — партнери (англ.).

просту ніжність, яка здавалася надто зрілою як на його роки. Детектив видався їй серйозним і досить новим обличчям у цій сфері, щоб досі залишатися чесним, а два дні по тому він підтвердив цю думку, порадивши їй не наймати ні його, ні, якщо вже на те пішло, когось іншого. Браян сказав Рейчел, що може взяти її справу в роботу та, імовірно, взяти з неї гроші щонайменше за сорок годин роботи, а тоді повернутися з тією самою думкою, яку висловить тепер.

— У вас недостатньо інформації, щоб відшукати цього хлопця.

— Тому я вас і наймаю.

Він посунувся в кріслі.

— Я трохи пошукав після нашої першої зустрічі. Нічого серйозного, грошей я за таке з вас не візьму...

— Я заплачу.

— ...але цього досить. У нас могли б бути шанси відстежити хлопця, який двадцять років тому викладав у одному з понад двадцяти вищих навчальних закладів Массачусетсу чи Коннектикуту, якби він звався Тревор чи, трясця, навіть Закарі. Проте я, міс Чайлдс, провів для вас швидкий комп'ютерний аналіз, і за останні двадцять років у двадцяти семи закладах, які я визначив як імовірних кандидатів, було сімдесят троє, — помітивши її шок, він кивнув, — ад'юнктів, тимчасових викладачів, асистент-професорів, доцентів і професорів на ім'я Джеймс. Хтось протримався один семестр, хтось менше, а хтось пішов іншим шляхом і дістав постійну роботу.

— Можете знайти послужні списки, фотографії з особових справ?

— Для деяких — звичайно, можливо для половини. Але якщо його не буде серед тієї половини — та й як ви взагалі його розпізнали б? — то нам довелося б відстежити інших тридцятьох п'ятьох Джеймсів, які, якщо про це можна судити з демографічних тенденцій у нашій країні, розкидані по всіх п'ятдесяти штатах, і знайти спосіб дістати їхні фотографії двадцятирічної давності. Тоді я взяв би з вас

гроші не за сорок годин роботи, а за чотириста. І все одно не було б гарантії, що ми знайдемо цього хлопця.

Рейчел розглянула свої відчуття — тривогу, лють, безпорадність, — відчула ще сильнішу лють, а тоді нарешті впертий гнів: цей гад не хоче виконувати свою роботу. Чудово, вона знайде того, хто її виконає.

Браян прочитав це в її очах і помітив, як вона підтягнула до себе сумочку.

— Якщо ви підете до когось іншого, то цей хтось, побачивши вас, молоду жінку, яка нещодавно успадкувала трохи грошей, витягне з вас ці гроші, та все одно нічого не знайде. І ця крадіжка, а, на мою думку, це крадіжка, буде цілком законною. Тоді ви зостанетеся бідною і без батька.

Він нахилився вперед і тихо спитав:

— Де ви народилися?

Вона нахилила голову в бік вікна на південь.

— У Спрінгфілді.

— Документи з лікарні є?

Вона кивнула.

— У графі «батько» зазначено «невідомий».

— Але ж вони, Елізабет і Джеймс, тоді були разом.

І знову кивок.

— Одного разу, будучи напідпитку, вона розповіла мені, що того вечора, коли в неї почалися пологи, вони сварились і він поїхав із міста. Вона народила мене й зозла відмовилася зазначати його в документах, бо його не було поруч.

Вони сиділи й мовчали, аж поки вона не сказала:

— То ви не візьметесь за мою справу?

Браян Делакура похитав головою.

— Відпустіть його.

Вона підвелася з дрожем у руках і подякувала за приділений час.

Рейчел відшукала фотографії в усьому будинку: на тумбочці в материній спальні, у коробці на горіщі, у шухляді в материному кабінеті. Щонайменше на вісімдесяти п'яти відсотках